

Τα μυστήρια της αρχαία Κρήτης

Πέντε και περισσότερο χιλιάδες χρόνια, λοιπόν, πριν την σημερινή εποχή υπήρχε στην Κρήτη μια μορφή θρησκείας, μια λατρεία θεοτήτων της Φύσεως, πνευματικού επιπέδου ανώτερη φυσιολατρία.

Οι κάτοικοι της Κρήτης ήταν από τους πρώτους που απέδωσαν στο θείο, σεβασμό και στα Μυστήρια. Μυστήρια, στα οποία γινόταν χρήση σημείων και συμβόλων και σε αυτά γίνονταν δεκτοί άνδρες και γυναίκες, που τελούσαν, στους μικρούς τότε σε μέγεθος ναούς τους, τις ιερουργίες και τις μυήσεις τους.....

Αλλά στο σημείο αυτό πρέπει να γίνει η διάκριση των κυρίως λεγόμενων Μυστηρίων, δηλαδή των τελετών που κανείς δεν μπορούσε να μετέχει αν δεν ήταν μεμυημένος κατά τους απαιτούμενους τύπους, από τις ξεχωριστές εκείνες τελετές, μερικών εορτών, που η επιτέλεσή τους αν και περιοριζόταν σε ιδιαίτερη τάξη ανθρώπων ή γένους - άνδρες δηλαδή ή γυναίκες - δεν ήταν όμως απαραίτητο, οι λαμβάνοντες σ' αυτές μέρος να είναι μεμυημένοι.

Παράδειγμα είναι οι τελετές μερικών εορτών, που ήταν μέρος της εξωτερικής λατρείας ορισμένων Μυστηρίων, όπως γινόταν στα της Μητέρας Ρέας, στα Κορυβαντικά της Κρήτης κ.λ.π. Αλλά οι γιορτές αυτές είχαν χαρακτήρα προπαρασκευαστικό ορισμένων ατόμων, ανδρών ή γυναικών, νέων ή νεανίδων για μελλοντικές μυήσεις τους στα επίσημα Μυστήρια, όπως γίνεται με τους λεγόμενους δοκίμους στις περισσότερες θρησκείες αρχαίες και σύγχρονες.

Οι μειούμενοι στα Κρητικά Μυστήρια διδάσκονταν την Ιατρική, την καθαρτική, την ορχηστρική και τη μουσική τέχνη.

Στην Κρήτη το κύριο μέρος της λατρείας ήταν αρχικά συγκεντρωμένο στο θηλυκό πρόσωπο της θεότητας, στην Μεγάλη Μητέρα, τη Ρέα -Γη ή Μα, γιατί αυτή συμβόλιζε την παραγωγική ανανεωτική φροντίδα της Μητέρας Φύσης. Οι θρησκευτικές τελετές ήταν απόδοση σεβασμού σ' αυτήν και εκδήλωση της παρακλήσεως για τη βοήθειά της. Και σ' αυτές πρωτεύουσα θέση είχαν οι Ιερείες της σαν ομόφυλες της Μεγάλης Θεάς.

Πολύ αργότερα πήραν μέρος πρωτεύοντες στις τελετές οι άνδρες, όταν ο βασιλιάς ήταν πλέον και Αρχιερέας και η λατρεία τής « γονιμοποιητικής » δυνάμεως της Φύσεως στην μορφή του νεαρού γιου της Μεγάλης Μητέρας, του Κρηταγενή Δία και του Ποσειδώνα στη λατρεία του Ταύρου, κυριάρχησαν στην κρητική θρησκεία.

Η Ρέα, η Μεγάλη πανάρχαια Θεά, η θυγατέρα του Ουρανού και της Γης, η σύζυγός του Κρόνου και η μητέρα του Κρηταγενή Δία, λατρευόταν κάτω από το ιερό Δέντρο της στις υψηλές κορυφές των βουνών και των λόφων, καθώς και στα Ιερά Σπήλαια. Το Ιερό Δέντρο και το Ιερό Σπήλαιο ήταν σύμβολα της μητρότητας και της ζωής.

Γενικά οι Κρήτες για την τέλεση των θρησκευτικών τους καθηκόντων προτιμούσαν χώρους απλούς, μακριά από κάθε επίδειξη. Η Μινωική Θρησκεία, βασισμένη σε βασικά μυστηριακές τελετές, έχει ανάγκη χώρων που υποβάλλουν το λατρευτή. Έτσι συνεχίζεται η χρήση των σπηλαίων, δημιουργούνται ειδικοί χώροι μέσα στα ανάκτορα, χρησιμοποιούνται οι κορυφές «ιερών» λόφων («ιερά κορυφής»), και στα τελευταία χρόνια υπάρχουν οικιακά ιερά.

Στο Ιερό δέντρο μπροστά και κατά τις τελετές μερικών εορτών της εξωτερικής λατρείας, γινόταν κυριότερα η προσφορά καρπών και κρασιού, καθώς και άλλες προσφορές, όπως επίσης και χοροί Ιερειών, Ιερέων και πιστών.

Η λατρεία γενικά προσφερόταν με πολλούς τρόπους. Ο πιστός παρουσιαζόταν στο Ιερό ή στην αόρατη θεότητα, όρθιος με το άκρο χέρι σφιγμένο και υψωμένο στο μέτωπο. Ακολουθούσε έπειτα η συμβολική λατρευτική πράξη, που εκδηλωνόταν κυρίως με την αναίμακτη προσφορά από καρπούς, νερό και μέλι ή κρασί και λάδι.

Κατά κανόνα οι τελετές άρχιζαν με την κάθαρση, που ήταν συνήθως πλύση των χεριών με αγιασμένο νερό, γιατί οι πιστοί έπρεπε να περάσουν καθαροί προς τον τόπο κατοικίας της θεότητας. Ακολουθούσαν οι προσφορές και οι αναίμακτες θυσίες, καθώς και χοροί με τους οποίους οι χορευτές και οι χορεύτριες έρχονταν σε έκσταση για διευκόλυνση της επικοινωνίας με την θεότητα.

Από τις γιορτές αυτές σημαντικότερη ήταν Τα Ταυροκαθάψια : παιχνίδια και αγώνες με ταύρους που γίνονταν την εποχή που ξαναγεννιέται η φύση και ο άνθρωπος, την άνοιξη.

Η « Ιστορία του Ελληνικού Έθνους » 1970, τις ερμηνεύει ως εξής : « Το αγώνισμα βασίζεται στην ιερότητα του Ταύρου και στην σημασία του για τις λατρείες της γονιμότητας. Στην Κρήτη ο Ταύρος ταυτιζόταν με τον Ουρανό και τον Ήλιο, που γονιμοποιούν την γη με τη ζέση και τις βροχές, ενώ το θήλυ στοιχείο η θεϊκή αγελάδα συσχετιζόταν με την Σελήνη, που το σχήμα της θυμίζει κέρατα ».

Πιθανόν, λοιπόν γι' αυτό τον λόγο στις Κρητομινωικές Ταυροπαιδιές συμμετείχαν γυναίκες, που πρόσθεταν με την παρουσία τους τη χροιά ερωτικών παιχνιδιών με τον ώριμο και σφριγηλό ταύρο και που μ' αυτές δηλωνόταν η συμβολική έννοια των τελετουργιών της γονιμότητας.

Ο ταύρος συλλαμβανόταν ζωντανός, χωρίς να πληγωθεί, με παγίδα από δίχτυ ή τον άρπαζε ξαφνικά ο ασκημένος θηρευτής από τα κέρατα και τον ακινητοποιούσε με το βάρος του, εως ότου τον δέσουν. Αργότερα αυτή η δραματική και επικίνδυνη σκηνή επαναλαμβανόταν μέσα στο θεατρικό χώρο της πολιτείας, για να χαρεί όλο το πλήθος το μοναδικό θέαμα. Το αγώνισμα πλουτιζόταν με νέα τολμηρά, ακροβατικά στοιχεία. Άντρες και γυναίκες πιάνονταν από τα κέρατα του ζώου και πηδούσαν με ποικίλες στάσεις επάνω στην ράχη του, ξαναπέφτοντας ύστερα στην γη.

Ο ταύρος θυσιαζόταν αργότερα, αλλά δε σκοτωνόταν κατά την ταυρομαχία. Οι αθλητές ήταν άοπλοι και αγωνίζονταν μόνο με το κορμί τους. Έτσι η κρητική ταυρομαχία μένει ένα ευγενικό και χαριτωμένο παιχνίδι, σύμφωνα με το χαρακτήρα ολόκληρου του μινωικού πολιτισμού.

Όση ώρα ο Ταυροκαθάπτης βρισκόταν πάνω στον ταύρο σειόταν και ένιωθε σαν να γίνεται γύρω του σεισμός. Το όλο αγώνισμα δηλαδή ήταν μια μίμηση του σεισμού, τον οποίον ο ταυροκαθάπτης προσπαθούσε να δαμάσει.

Οι τελετές αυτές ίσως αποσκοπούσαν στην αποτροπή του σεισμού με μαγικό τρόπο. Γι' αυτό άλλωστε παρατηρούμε ότι τα ταυροκαθάψια τελούνταν σε περιοχές που μαστίζονταν από σεισμούς.

Στις μέρες των γιορτών γίνονταν σαν μέρος της εξωτερικής λατρείας κι άλλοι αγώνες, θεάματα και παιγνίδια κάτω από τα μεγάλα Ιερά Δέντρα.

Αυτά όμως είχαν σημασία για την εξωτερική λατρεία. Υπήρχαν όμως και τα Μυστήρια, με μυσείς προορισμένα για τους λίγους πνευματικά περισσότερο ικανούς από τους πολλούς.

Τα Μυστήρια στην αρχαία Κρήτη ήταν διαχωρισμένα σε δυο μεγάλες λατρευτικές κατηγορίες : στα της Μεγάλης Μητέρας Ρέας - Γης και στα Μυστήρια του Κρηταγενή Ιδαίου Δία, αν και στις δυο αυτές κατηγορίες μούσαν γυναίκες και άνδρες.

Όταν ο Πυθαγόρας πήγε στην Κρήτη για να μνηθεί, λέει ο Πορφύριος, στα Μυστήρια, έκανε καθαρμούς στην παραλία της Κρήτης αφού νήστεψε εννιά μέρες και έπειτα πήγε στο Ιδαίο Άντρο όπου γινόταν η μύηση. Αν σταθούμε στη μύηση του Πυθαγόρα, οπωσδήποτε οι υποψήφιοι έπρεπε προηγουμένως να καθαρθούν στην θάλασσα και να νηστέψουν εννιά μέρες. Επίσης η μύηση γινόταν στο Ιδαίο Άντρο.

Για το πως γινόταν η μύηση εκείνα τα χρόνια δεν γνωρίζουμε απολύτως τίποτα. Και όσα γράφονται αποτελούν εικασίες που στηρίζονται σε αυθαίρετες και ατελείς πληροφορίες των αρχαίων και μάλιστα Απτικών συγγραφέων τους οποίους ρητώς κατακρίνει ο Πλάτωνας για τις μεροληπτικές για τους Κρήτες γνώμες και κρίσεις τους.

Μερικοί πιστεύουν ότι το ανάκτορο της Κνωσού ήταν ναός και ότι εκεί τελούνταν τα Μυστήρια. Τη γνώμη τους τη στηρίζουν στο γεγονός ότι μέσα στο ανάκτορο της Κνωσού βρέθηκε ένας μικρός βωμός και πάνω του βρέθηκαν θρησκευτικά σύμβολα.

Κεντρικά στοιχεία των μυητικών τελετών είναι ο πλασματικός θάνατος και η πλασματική αναβίωση του μύστη, που πεθαίνει στην παλιά του κατάσταση και ανασταίνεται σε μια υψηλότερη σφαίρα.

Επίσης το πολύ διαδεδομένο έθιμο στην Κρήτη, ως την ελληνιστική εποχή ήταν ότι τα αγόρια και τα κορίτσια από ελεύθερους γονείς, όποια κι αν ήταν η ειδικότητά τους, υποβάλλονταν στο σύστημα της ομαδικής μύσεως, που αντικαθιστούσε την εκπαίδευση, τον εξαγνισμό, τη δοκιμασία και την τελειοποίηση. Εμπιστεύονταν τα παιδιά όταν πλησίαζαν να γίνουν έφηβοι, σε ηλικιωμένους παιδαγωγούς που τα συγκέντρωναν σε ομάδες ή αδερφάτα : γνωρίζουμε τα ονόματα των Μελισσών, των Άρκτων, των Δακτύλων, των Κουρητών, των Κυκλώπων. Αυτοί ήταν οι σύντροφοι και μύστες του υπέρτατου θεού της Ίδης.

Τα διδασκαλεία όπου γινόταν η μύηση ήταν ανάλογα με τις περιοχές, για βοσκούς, σιδηρουργούς, χτίστες, αγγειοπλάστες, κυνηγούς, μάντεις. Σκοπός τους ήταν να μεταμορφώσουν το ατελές αυτό πλάσμα, το παιδί, σε τέλειον, αυτή την χωρίς προσωπικότητα, φύλο και πραγματικό όνομα κάμπια, σε ζωντανό μέλος του κοινωνικού συνόλου. Και έτσι, το έπαιρναν μακριά από το χωριό, από τους γονείς και τα παιγνίδια του, το ανάγκαζαν να κοιμάται σε σκληρό κλινάρι, να μαθαίνει να μηχανεύεται και να κυνηγάει για να ζήσει, να μαθαίνει να κυριαρχεί το φόβο του, καθώς κατέβαινε στις σπηλιές, όπου γινόταν η μύηση και καθώς αντίκριζε «τέρατα» ή προσωπεία, να μαθαίνει, τέλος, τους κανόνες και τα κόλπα του επαγγέλματος. Αγόρια και κορίτσια άλλαζαν ρούχα, φορούσαν προσωπεία, φτιάχνονταν. Εξομοιώνονταν για μια στιγμή με νεκρούς. Μύηση σημαίνει καινούρια απαρχή. Πρέπει να πεθάνει κανείς για να ξαναγεννηθεί.

Έτσι ο νέος - α κατά τη διάρκεια των μυητικών αυτών ιεροτελεστιών πρέπει να αποδείξει ότι μπορεί να αναλάβει τις ευθύνες του - της και να δείξει το θάρρος και την αντοχή του - της. Ο μουύμενος - η «πεθαίνει» για να

«ξαναγεννηθεί», αποποιείται την άγνοια και ασκείται στη γνώση, στην ουσία «εκπαιδεύεται».

Με την μύηση οι νέοι καθαίρονται, διδάσκονται και εντάσσονται στη νέα τους κατάσταση.

